

Η Συμβολή των Ρουμελιωτών στην Επανάσταση του 1821

ΚΕΙΜΕΝΟ: Ζάννα Δ. Μπεμπόνη Παθνού
Δημοσιογράφος-Φιλολόγος

*«Γράφουν σοφοί άνδρες πολλοί, γράφουν τυπογράφοι ντόπιοι και ξένοι δια-
βασμένοι για την Ελλάδα, ένα πράγμα με παρακίνησε και μένα να γράψω ότι
τούτη την πατρίδα την έχωμεν όλοι μαζί, και σοφοί κι αμαθείς και πλούσιοι
και φτωχοί και πολιτικοί και στρατιωτικοί και οι πλέον μικρότεροι άνθρωποι.
Όσοι αγωνιστήκαμεν αναλόγως ο καθείς, έχωμεν να ζήσωμεν εδώ».*

Στρατηγός Γιάννης Μακρυγιάννης

Με αυτό το βαθιά ποιητικό ήμισυτε-
λή όσο και απλό κατανοητό λόγο
ο αγωνιστής Γιάννης Μακρυγιάν-
νης δίνει το ιδεολογικό στίγμα της Επανά-
στασης του Ελληνισμού απέναντι στην τότε
κραταιά οθωμανική αυτοκρατορία.

Όμως για να κατανοήσουμε τη συμβολή
των Ρουμελιωτών στον αγώνα για την εθνική
ανεξαρτησία, όχι μόνον όπως μας την ιστορεί
ο Ρουμελιώτης στρατηγός Μακρυγιάννης θα
πρέπει να ανατρέξουμε στις ιστορικές περιό-
δους που προηγήθηκαν του 1821.

Ο Διαφωτισμός αποτελεί ουσιαστικά την
περίοδο της προετοιμασίας του αγώνα,
ώστε να χειραφετηθεί το Έθνος. Άλλωστε
το αντίστοιχο ιδεολογικό κίνημα στη χώρα εί-
ναι ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός, το ιδεολο-
γικό κίνημα που αποτελεί παρακοιλούθημα
του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού, έστω και μέ-
σα από μια σημαντική χρονική καθυστέρηση
και που ως επίκεντρο έχει τον άνθρωπο σε
όλες του τις δραστηριότητες είτε οικονομι-
κές είτε πνευματικο-κοινωνικές.

Όμως εκτός από την περίοδο αυτή
υπάρχουν και κάποιες υποπερίοδοι που
σηματοδοτούνται κυρίως από τους πρω-
ταγωνιστές και την εν γένει δράση τους.

Η πρώτη από αυτές η οποία τιτλο-
φορείται περίοδος της πεφωτισμένης
Δεσποτείας αρχίζει το 1750 και λήγει το
1774 με την υπογραφή της συνθήκης
Κιουκτσούκ-Καιναρτζή συμφωνία η οποία
έδωσε εμπόρους οι οποίοι διέτρεχαν τα
Βαλκάνια ουσιαστικά εμπορικά προνόμια
και παράλληλα χρησίμευσε ως κάλυψη
για τους Έλληνες караβοκύρηδες, ώστε
αυτοί να προετοιμάσουν το μεγάλο έργο
του εξοπλισμού των караβιών τους, που
από εμπορικά και άοπλα εξοπλήσθηκαν με
πυροβόλα, ώστε με την επανάσταση να
διαδραματίσουν θεμελιώδη ρόλο στην εξέ-
λιξη των κατά θάλασσα μαχών.

Την περίοδο αυτή στην ευρωπαϊκή
σκηνή κυριαρχεί η προσωπικότητα του
Βοητέρου του οποίου τα έργα επηρέασαν
άμεσα τον στοχασμό τριών σημαντικών

νεοελλήνων δημιουργών, του Ευγενίου Βούλγαρη, του Θωμά Μανδακάση και του Γώσπου Μοισιόδακα.

Η δεύτερη περίοδος, η οποία ξεκινάει το 1775 ολοκληρώνεται το 1800 και σε αυτή πρωταγωνιστούν οι Γάλλοι Εγκυκλοπαιδιστές Denis Diderot, d' Alabert και άλλοι.

Βασικό έργο αυτής της περιόδου είναι η Γαλλική Εγκυκλοπαίδεια, η οποία αποτελεί ό,τι πολυτιμότερο για τα ζητήματα της επιστήμης γενικότερα καθώς τα θέματα της επεκτείνονται σε όλους τους παραδεκτούς τομείς της γνώσης.

Το έργο των Εγκυκλοπαιδιστών φθάνει ως τις μέρες μας μέσα από τα γραφόμενα ενός πραγματικά πολυπράγμονα λόγιου του Δημήτριου Φωτιάδη-Καταρτζή του οποίου μαθητής υπήρξαν ο εθνομάρτυρας Ρήγας Φεραίος-Βελλεστινλής και οι Γρηγόρης Κωνσταντάς και Δανιήλ Φιλιππίδης.

Η εθνική παλιγγενεσία αποτελεί ουσιαστικά την τρίτη και καθοριστική υποπερίοδο και διαρκεί από το 1800 έως το 1821, λειτούργώντας ως προθάλαμος της Επανάστασης.

Να σημειώσουμε ότι στα χρόνια αυτά κυριαρχεί στην ευρωπαϊκή σκηνή η κίνηση των ιδεολόγων την οποία αποτυπώνει στο έργο του ο ιατροφιλόδοτος Αδαμάντιος Κοραής, ενώ στο ίδιο χρονικό διάστημα κυκλοφορούν τέσσερα πολύ σημαντικά «οικονομικά» και παράλληλα «αιρετικά» για την εποχή βιβλία τα οποία ουσιαστικά αποσκοπούν στην αφύπνιση του ελληνικού εθνικού φρονήματος και την δυναμική διαμόρφωση συλλογικής νοοτροπίας και συνείδησης.

Δεν πρόκειται παρά για τον «Ανώνυμο του 1789», τον «Ρωσοάγγλο» τα οποία κυκλοφόρησαν το 1805, την «Ελληνική Νομαρχία» που εκδόθηκε στα 1806 και το «Κρίτωνος Στοχασμοί» που βγαίνει στο φως το 1819.

Γεώργιος Καραϊσκάκης
Αθήνα, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο

Πρόκειται για πονήματα τα οποία δεν γίνονται αποδεκτά μόνον από λόγους που κατά το μάλλον ή ήττον έχουν επαφή με τους εντός και εκτός Ελλάδος λόγιους αθηλά και μια μικρή ομάδα λογίων που ζει στη Ρούμελη.

Με άλλα λόγια δεν είναι μόνον μεσήλικες της εποχής που έχουν την «πολυτέλεια» λόγω ιδιαιτέρων συνθηκών που οι Τούρκοι έχουν αναγκασθεί να δεχθούν, αθηλά και η νεολαία, καθώς και όσοι προσπαθούν να διατηρήσουν την εθνική συνείδηση μέσω της γλώσσας ως ζωντανού μηχανισμού συνοχής του Έθνους.

Είναι ακόμη και οι «ταπεινοί», αυτοί που διαβάζουν το «Ψαλτήρι» και την «Οκτώηχο», καταφεύγοντας στα μοναστηριακά κέντρα της περιοχής όπως η Παναγία Προυσσού, η Αγία Πελαγία, ο Όσιος Λουκάς, ο Σαγματάς, οι Άγιοι Ταξιάρχες, η Μακαριώτισσα, ο Άγιος Σεραφείμ και ο Προφήτης Ηλίας.

Όμως δεν είναι υπερβολή να ισχυρισθεί κάποιος ότι η περίοδος του Νεοελληνικού Διαφωτισμού σε συνδυασμό με τις επανα-

Σύνθεση του Von Hess, που παριστάνει τον Αθανάσιο Διάκο, οπλαρχηγό της Λιβαδίας, ενώ συγκεντρώνει πολεμιστές για να τους οδηγήσει στον Αγώνα.

Αθήνα, αντίγραφο Μουσείου Μπενάκη

στατικές ζυμώσεις λειτουργεί δραστικά και στην παράλληλη πνευματική άνθηση, η οποία συνδυάζεται και με οικονομική έκρηξη διαστρωματικά για μεγάλο τμήμα των υπόδουλων Ελλήνων.

Πρόκειται για οικονομική υποδομή, η οποία προέκυψε από την καλλιέργεια των εύφορων πεδιάδων της Ρούμελης καθώς και την διεύρυνση των δρόμων της εποχής και συνακόλουθα την ανάπτυξη του εμπορίου.

Η οικονομική ευμάρεια όταν συνδυάζεται με την πνευματική καλλιέργεια οδηγεί τις περισσότερες φορές στην αμφισβήτηση, ώστε -για την εποχή- οι Έλληνες εμπορευόμενοι να αμφισβητήσουν έντονα το οθωμανικό μοντέλο-κατεστημένο.

Παράλληλα αρκετοί έμποροι που υπήρξαν αρχικά αμαθείς, στην πορεία εξελίχθηκαν σε έντονα σκεπτόμενους και γιατί όχι

λόγιους και σε αυτό συνετέλεσε η επαφή τους αρχικά μέσω του εμπορίου και στην συνέχεια η εθνική αφύπνιση, όταν συναντήθηκαν με άτομα που ήδη είχαν μυηθεί στην Φιλική Εταιρεία ή στα προηγούμενα επαναστατικά κινήματα π.χ. Ορλωφικά.

Δυο είναι οι κορυφαίοι της εποχής. Ο Λάμπρος Κατσώνης (1752-1804), ο οποίος κατατρομοκρατεί τον οθωμανικό στόλο υπό τις διαταγές της Αικατερίνης Β΄ της Ρωσίας και ο Ρήγας Βελλεστινλής-Φεραίος (1757-1798) που με το τραγικό τέλος τόσο του ίδιου όσο και των συντρόφων του στις 13/24 Ιουνίου 1798 άναψαν την θρυαλλίδα για να εκραγεί το μεγάλο καζάνι της επανάστασης.

Η αρχή θα γίνει με την Φιλική Εταιρεία την πρώτη αμιγώς μυστική επαναστατική οργάνωση.

Οι τρεις ιδρυτές, μικρέμποροι κατά τα άλλα στην οικονομική επιφάνεια θα μυήσουν στον αγώνα και αρκετούς Ρουμελιώτες, οι οποίοι λίγο μετά τον θάνατο του Σκουφά στις 31 Ιουλίου 1818 πύκνωσαν τις τάξεις των Φιλικών.

Ανάμεσα στα εκκλησιαστικά «κεφάλαια» της οργάνωσης είναι ο επίσκοπος Σαλώνων Ησαΐας, ο μοναδικός ιεράρχης ο οποίος δεν ευηλόγησε μόνον το λάβαρο της επανάστασης αλλά αναμετρήθηκε με τους Τούρκους στο πεδίο της μάχης, με συνέπεια να χάσει τελικά την ίδια του τη ζωή για την πατρίδα.

Όμως και άληθοι ιεράρχες που μυήθηκαν τότε στο ιερό μυστικό ήταν ο τότε επίσκοπος Θηβών και Λεβαδείας Ανανίας 1812-1820, ο μετέπειτα Παΐσιος 1820-1852, ο Ταλαντίου Νεόφυτος αθήνα και ο Αθηνών Διονύσιος. (Αναφερόμαστε σε Ρουμελιώτες ιερωμένους γιατί υπήρξαν πάμπολλοι από την Πελοπόννησο

και τις παραδουνάβιες χώρες).

Στη Φιλική Εταιρεία μυήθηκαν οι Ρουμελιώτες Νικόλαος Αντωνάδος Νικόλαος Βρυζάκης, Σωτήριος Δούρος, Φράγκος Βρυζάκης Κωνσταντίνος Σαπουντζής Ιωάννης Λογοθέτης Ιωάννης Φίλων Λάμπρος και Νικόλαος Νάκος.

Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι μυήσεις των Αθανασίου Ζαρίφη, Δήμου Αντωνίου Πανουργιά Πανουργιά του οπλαρχηγού Ιωάννη Γκούρα του Νικόλαου Γιατζή του Δήμου Σκαϊτσά του Γιάννη Δυοβουνιώτη του Αντώνη Κοντοσόπουλου του Γεωργίου Βαρνακιώτη των Γιολιδασαίων, καθώς και του Νικολλάου Στουρνάρη.

Όλοι αυτοί υπήρξαν Ρουμελιώτες και στο σύνολό τους υπήρξαν ηγετικές φυσιογυμίες του αγώνα.

Όταν στις 24 Φεβρουαρίου ο Αλέξανδρος Υψηλάντης κήρυξε την έναρξη του αγώνα στο Ιάσιο, η επτάμηνη εξέγερση λειτούργησε ως αντιπερισπασμός και κατά της συγκέντρωσης τουρκικών στρατευμάτων στις εμπόλεμες περιοχές της Ρούμελης, γεγονός θετικό για τα δρώμενα του ελληνικού χώρου καθώς εκδηλώθηκε έξω από την κυρίως Ελλάδα.

Παρά ταύτα ο επαναστατικός σπινθήρας εκδηλώθηκε ήδη από το 3^ο δεκάημερο του Μαρτίου στην ηπειρωτική Ελλάδα έχοντας ταυτόχρονη έκρηξη στα Καλάβρυτα, την Πάτρα, την Καλαμάτα, την Μάνη και στις αρχές του Απριλίου 1821 στην Ρούμελη.

Στη Φωκίδα, στο ιστορικό μοναστήρι του Προφήτη Ηλία το βράδυ της 24^{ης} Μαρτίου 1821 ο Σαλώνων Ησαΐας ευλόγησε το λάβαρο της επανάστασης.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθούμε στην απεικόνιση του λαβάρου αυτού, που περιείχε την μορφή του Αγίου Γεωργίου με τις λέξεις Ελευθερία ή Θάνατος.

Στις 25 και 26 Μαρτίου ο Ιωάννης Γκού-

ρας -φυσιογνωμία με πολλές στρατιωτικές αρετές- απελευθέρωσε το Γαλαξίδι και στις 27 Μαρτίου οι επαναστατημένοι Έλληνες με επικεφαλής τον Πανουργιά Πανουργιά εισήλθαν νικητές στα Σάλωνα.

Το κάστρο της πόλης πολιορκήθηκε από τις ελληνικές δυνάμεις για 14 μέρες για να καταληφθεί τελικά στις 10 Απριλίου 1821.

Όμως θα πρέπει στο σημείο αυτό να σημειώσουμε πως και ο εθνομάρτυρας Σαλώνων Ησαΐας είχε λάβει από τις 20 Δεκεμβρίου 1820 επιστολή του Οικουμενικού Πατριάρχη Γρηγορίου Ε', στην οποία οι κρυπτογράφοι της εποχής ανιχνεύουν το μήνυμα της οσονούπω Επανάστασης, όπου ο Γρηγόριος ο Ε' πληροφορούσε τον επίσκοπο για την κήρυξη που παρείχε στους Έλληνες η Ρωσική κυβέρνηση (μέσω του υπουργού Εξωτερικών Ιωάννη Καποδίστρια).

Στα μέσα του Γενάρη 1821 στο πλαίσιο μιας τάχα πολιτιστικής αποστολής στην Κωνσταντινούπολη ο μητροπολίτης Ανανίας-Παΐσιος άρχισε διαβουλεύσεις και επαφές αλλή με άκρα μυστικότητα, ώστε κανείς από την αντικατασκοπία τόσο της Πύλης όσο και του καγκελάρου Μέτερνιχ να μην μπορεί να υποψιασθεί.

Η αποστολή επέστρεψε στην έδρα της στις 11 Μαρτίου και λίγες μέρες μετά στις 27 Μαρτίου ο Σαλώνων Ησαΐας ευλόγει στον Όσιο Λουκά το λάβαρο της Επανάστασης.

Σε νυκτερινή λειτουργία, στην οποία πρωτοστατούν ο Αθανάσιος Διάκος και ο Βασίλειος Μπούσγος οι αγωνιστές σήκωσαν τα μπαϊράκια, αφού πρώτα αγκαλιάστηκαν και κοινώνησαν τα Άκραντα Μυστήρια.

Οι ιστορικές πηγές μάλιστα αναφέρουν πως συγκεντρώθηκαν αρχικά στην περιοχή της ιστορικής μονής Λυκουρέσης πάνω από την τότε Κάπρανα την αρχαία Χαιρώνεια.

**Πίνακας του Αλέξανδρου Ησαΐα εμπνευσμένος από τη μάχη της Αθαμάνας.
Αθήνα, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο**

Στις 28 και 29 Μαρτίου οι επαναστάτες συγκεντρώθηκαν στα υψώματα του Προφήτη Ηλία πάνω από τη Λιβαδειά την οποία μετά από σκληρή αντίσταση της τουρκικής φρουράς απελευθέρωσαν την Παρασκευή 1^η Απριλίου 1821.

Αυτή ακριβώς τη μέρα αναδεικνύεται η από στρατιωτικής πλευράς ηγετική φυσιογνωμία του Αθανασίου Διάκου, ο οποίος εκφώνησε βαρυσήμαντο πολιτικοστρατιωτικό λόγο από το πεζούλι της εκκλησιάς στο μέρος που σήμερα είναι χτισμένη η ιερά Μητρόπολη Θηβών και Λιβαδειάς.

Τον λόγο αυτό διασώζει ως τις μέρες μας ο Σπυρίδων Φόρτης (1870).

Τρεις μέρες αργότερα ο Βασίλης Μπούστος, πρωτοπαλίκαρο του Διάκου με τη βοήθεια του Γιάννη Λάππα μπαίνει στη θήβα και την απελευθερώνει.

Την ίδια στιγμή η επανάσταση φουντώνει και στις άλλες περιοχές της Ρούμελης.

Έτσι, στις 30 Μαρτίου ο Αντώνης Κοντόπουλος απελευθέρωσε την Αταλάντη και στις 8 Απριλίου ο Γιάννης Δυοβουνιώτης κήρυξε την ελευθερία στη Μενδενίτσα.

Οι επαναστατικές ζυμώσεις οδηγούν τον

θανάση Ραζικότσικα να ξεκινήσει τον αγώνα στο Μεσολήγγι, στο οποίο προστίθεται το Αιτωλικό, όπου στις 21 Μαΐου, δηλαδή μια μέρα μετά την κήρυξη της επανάστασης στην ιερή πόλη, ο Δημήτριος Μακρής υψώνει το λάβαρο της ελευθερίας.

Ακολουθούν στις 25 Μαΐου 1821 το Ξηρόμερο με επικεφαλής τον Βαρνακιώτη, στις 4 Ιουνίου το Καρπενήσι με τους αδελφούς Γιοθδάση και τις περίφημες για την εποχή στρατιωτικές επιχειρήσεις στον Ασηροπόταμο στις 5 Ιουλίου από τον Νικόλαο Στουρνάρη.

Εν τώ μεταξύ έχουν προηγηθεί οι τραγικές μάχες στην Αθαμάνα όπου θυσιάστηκαν ο θανάσης Διάκος, ο Σαλώνων Ησαΐας και τα παλικάρια τους αηλιά και η μάχη της Γραβιάς με τη γνωστή πανωλεθρία των Τούρκων στο περίφημο «χάνι».

Όπως όμως είναι ευνόητο οι Τούρκοι δεν παρέμειναν ούτε απαθείς ούτε απλοί θεατές στον επαναστατικό ξεσηκωμό των Ελλήνων.

Σε πρώτη φάση στάληκαν στην Ρούμελη γύρω στις 6000 Τουρκαίβανοι για να αντιμετωπίσουν τους επαναστάτες.

Όμως το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος της στρατιωτικής υπεροχής των Τούρκων ήταν επιφορτισμένο με την κατάπιξη της επανάστασης στις περιοχές που έβλεπε στρατιωτικά ο Αλή Πασάς, ωφέλησε σημαντικά την επανάσταση, δεδομένου ότι τα στρατεύματα αυτά δεν ήταν δυνατόν να αποδεσμευτούν άμεσα.

Έτσι, η διένεξη του δυνάστη της Ηπείρου με τον Σουλτάνο και παράλληλα η επανάσταση στις παραδουνάβιες περιοχές λειτούργησαν θετικά για τον αγώνα, καθώς ο Όμπερ Βρυώνης και ο Δράμαλης καθυστέρησαν να αντιμετωπίσουν τους επαναστάτες.

Η πρώτη ουσιαστικά αναμέτρηση με τακτικό τουρκικό στρατό έλαβε χώρα στις 23 Απριλίου 1821 στην Αθαμάνια.

Ο Αθανάσιος Διάκος συλλημβάνεται στο πεδίο της μάχης και δυο μέρες μετά θυσιάζεται με μαρτυρικό θάνατο στη Λαμία.

Ταυτόχρονα, στο πλαίσιο της αιματηρής και άνισης αριθμητικά μάχης, έχασε την ζωή του στη Χαλκομάτα ο Σαήλων Ησαΐας.

Μετά τη Γραβιά στις 8 Μαΐου 1821 ακολουθούν οι μάχες στα Βασιλικά 25-26 Αυγούστου 1821, στο Κεφαλήβρυσο στις 9 Αυγούστου 1823, στο Μεσολόγγι η πολιορκία και η τραγική έξοδος των κατοίκων στις 10 Απριλίου 1826, στην Αράχοβα 18-24 Νοεμβρίου 1826, στην Πέτρα 12 Σεπτεμβρίου 1829.

Όμως, ας αναφερθούμε σε αυτό που ήξει ο Νικόλαος Κασσομούλης όταν γράφει για το Μεσολόγγι.

«Παραδοθείτε για να πεθάνετε από την πείνα και την δίψα τους μήνυσε ο Μπραΐμης με τον αγγελιαφόρο. Πετάξτε τα άρματα και θα σας αφήσουμε να φύγετε να πάρετε ό,τι θέλετε από τα σπίτια σας. Δε θα χαλάσουμε κανένα σας, Εκείνοι όμως του απάντησαν με τον ίδιο μαντατοφόρο που τους είχε πέμψει μπας και πείσει τους

κλεισμένους μέσα στην πόλη που δεν είχε μήδε ψωμί μήδε και νερό και που όσοι ποθέμαγαν έτρωγαν ακόμα και τα ποντίκια τα κλειδιά του Μεσσολλογγίου είναι στις μπούκες των κανονιών μας κρεμασμένα»

Το μεγαλείο της εξόδου των Μεσσολλογγιτών, πράξη ανδρείας και αυτοθυσίας δείχνει τον δρόμο της προσφοράς, της θυσίας και της άξιας ιστορικής μνήμης.

Σε συνδυασμό με τη ναυμαχία του Ναβαρίνου θα επισπεύσει τις εξελίξεις.

Τελικά ο χειμαζόμενος Ελληνικός λαός θα γίνει κράτος με τα 3 Πρωτόκολλα του Λονδίνου, 22 Ιανουαρίου/3 Φεβρουαρίου 1830.

Εκατόν εβδομήντα πέντε χρόνια μετά την ίδρυση του πρώτου ανεξάρτητου ελληνικού κράτους είναι όσο πιο πολύ επίκαιρος ο απλοϊκός αλληλ μεστός λόγος του Ρουμελιώτη στρατηγού Μακρυγιάννη, ο οποίος γράφει στα «Απομνημονεύματά» του:

«Το ήιοπόν δουλήψαμεν όλο μαζί και να μην ήεγη ούτε ο δυνατός «εγώ» ούτε ο αδύνατος. Ξέρετε πότε να ήεγει ο καθείς «εγώ». Όταν αγωνιστή μόνος του και κφειάση ή χαλάση, να ήεγη εγώ. Όταν όμως αγωνίζονται πολλοί και κφειάνουν, τότε να ήένε «εμείς».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ☞ Στρατηγός Γιάννης Μακρυγιάννης, «Απομνημονεύματα».
- ☞ Lord Byron, «Harold child».
- ☞ Βασίλειος Σφυρόερας, «Οι δραγουμάνοι του Στόλου» Αθήνα 1960.
- ☞ Αθανάσιος Χρήστου, «Ρουμελιώτικη Εστία», Αθήνα 2003.
- ☞ Ζάννα Μπεμπόνη, «Στρατιωτική Επιθεώρηση», Μάρτιος-Απρίλιος 2002.
- ☞ Βασίλειος Στρατόπουλος, «Ο Γολγοθάς μιας πόλης. Ανάσταση του Γένους».
- ☞ Διονυσίου Σολωμού, «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι».